

משה והמלאכים

הגמרא במסכת שבת מביאה רצף דרשות של ר' יהושע בן לוי המתארות את תהליך מעבר התורה מהעליונים אל התחתונים.
 כדאי לקרוא את רצף הדרשות. אח"כ ולהבין כל מדרש בפני עצמו ואח"כ לנסות לעמוד על המסר העולה מרצף הדרשות כיחידה שלמה.
 המקור מובא בשלמות ומחולק ל-4 דרשות. הנחיות והרחבות לכל חלק מובאים בסוף.

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד ב

א. ואמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? +תהלים ח+ מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו +תהלים ח+ ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים! - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: החזיר להן תשובה! - אמר לפניו: רבונו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. - אמר לו: אחוז בכסא כבודי, וחזור להן תשובה, שנאמר +איוב כו+ מאחז פני כסא פרשז עליו עננו. ואמר רבי נחום: מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. אמר לפניו: רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה - +שמות כ+ אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להן: למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם? שוב מה כתיב בה - לא יהיה לך אלהים אחרים, בין הגויים אתם שרויין שעובדין עבודה זרה? שוב מה כתיב בה - זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות? שוב מה כתיב בה - לא תשא, משא ומתן יש ביניכם? שוב מה כתיב בה - כבד את אביך ואת אמך אב ואם יש לכם? שוב מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנב, קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא, שנאמר +תהלים ח+ ה' אדנינו מה אדיר שמך וגו' ואילו תנה הודך על השמים - לא כתיב. מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר +תהלים סח+ עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות. אף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר +במדבר יז+ ויתן את הקטרת וכפר על העם ואומר ויעמד בין המתים ובין החיים וגו', אי לאו דאמר ליה - מי הוה ידע?

ב. ואמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שירד משה מלפני הקדוש ברוך הוא, בא שטן ואמר לפניו: רבונו של עולם, תורה היכן היא? אמר לו: נתתיה לארץ. הלך אצל ארץ, אמר לה: תורה היכן היא? אמרה לו: +איוב כח+ אלהים הבין דרכה וגו'. הלך אצל ים ואמר לו: אין עמדי. הלך אצל תהום, אמר לו: אין בי, שנאמר: +איוב כח+ תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי, אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה. חזר ואמר לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, חיפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה. אמר לו: לך אצל בן עמרם. הלך אצל משה, אמר לו: תורה שנתן לך הקדוש ברוך הוא היכן היא? אמר לו: וכי מה אני שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה? אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, בדאי אתה? - אמר לפניו: רבונו של עולם, חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום. אני אחזיק טובה לעצמי? - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: הואיל ומיעטת עצמך - תקרא על שמך, שנאמר +מלאכי ג+ זכרו תורת משה עבדי וגו'.

ג. ואמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום מצאו להקדוש ברוך הוא שהיה קושר כתרים לאותיות. אמר לו: משה, אין שלום בעירך? - אמר לפניו: כלום יש עבד שנותן שלום לרבו? אמר לו: היה לך לעזרני. מיד אמר לו: +במדבר יד+ ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת.

ד. (אמר) + מסורת הש"ס: [ואמר] + רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב + שמות לב+ וירא העם כי בשש משה, אל תקרי בושש אלא באו שש. בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל: לסוף ארבעים יום, בתחלת שש, אני בא. לסוף ארבעים יום בא שטן ועירבב את העולם, אמר להן: משה רבכם היכן הוא? אמרו לו: עלה למרום. אמר להן: באו שש - ולא השגיחו עליו. מת - ולא השגיחו עליו. הראה להן דמות מטתו. והיינו דקאמרי ליה לאהרן + שמות לב+ כי זה משה האיש וגו'.

דרשה א - משה והמלאכים

- הדרשה כולה היא פרשנות על מזמור ח' בתהילים כיצד?
- מה מעמדו של משה לפי המדרש - מה יחסי הכוחות בינו לבין המלאכים לאורך המדרש?
- בויכוח בין משה לבין המלאכים באות לידי ביטוי שתי תפיסות על מהות התורה - מהן?

דרשה ב - משה והשטן

- דרשה זו היא מהלך פרשני באיוב פרק כח יב - כח.
- מה פשר חיפוש התורה על ידי השטן?
- השוו לדרשת ר' חנן:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כו עמוד ב

אמר רבי חנן: למה נקרא שמה (של התורה) תושיה - ... דבר אחר: תושיה - שניתנה בחשאי מפני השטן.

- כיצד קשורות שתי הדרשות הראשונות? ראו:

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף טז עמוד א

אמר ריש לקיש: הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות. הוא שטן, דכתיב: +איוב ב'+ ויצא השטן מאת פני ה'; הוא יצר הרע, כתיב התם: +בראשית ו'+ רק רע כל היום, וכתיב הכא: (רק את נפשו שמור) [+איוב א'+ רק אליו אל תשלח ידך]: הוא מלאך המות, דכתיב: +איוב ב'+ (רק) [אך] את נפשו שמור

איוב פרק ב פסוק ו

- ויאמר יקוק אל השטן הנו בידך אך את נפשו שמר:
- מדוע שיקר משה לשטן? וכיצד נתקבל השקר על ידי הקב"ה?

דרשה ג - משה ושאלת שלום

- ע"פ הדרשה, מהי מערכת היחסים הראויה בין משה לקב"ה?
- מדוע משה לא שואל בשלום הקב"ה - ראו גם:

תלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק ב הלכה ד דף מז טור א

רבי יוחנן הוה מסמיך דאזיל עאל ר' חייא בר אבא והוה רבי אליעזר חמי ליה ומטמר ליה מקמי ואמר הלין תרתין מיליא הדין בבלאה עביד ביה חדא דלא שאיל בשלומיה וחדה מיטמר א"ל רבי יעקב בר אידי כך נהגין גבהון דזעירא לא שאיל בשלומיה דרבה דאינון נהגין ומקיימין ראוני נערים ונחבאו

- מה פירוש היה לך לעזרני? ראו את פירוש הריטב"א - האם הוא 'פשטי'?

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף פט עמוד א

היה לך לעזרני. פירוש להתפלל שיתן עזר לעמו לישראל למשול ביצרם לקיים התורה, כי עזרתם של ישראל היא עזרתו של הקב"ה, וכדאמרין התם (ויקרא רבה ט' ג) שישועתם של ישראל היא ישועתו של מקום, ושאר ההגדה פשוטה היא.

דרשה ד - משה בשש - השטן וישראל

- מהו הטיעון בו מצליח השטן להחטיא את ישראל בעגל?
- כיצד הפסוק המסיים שופך אור על דרשה ד' בפרט ועל רצף הדרשות בכלל.